

VYROSTLA JSEM V GHETTU

Nikoho NEOBVIŇUJI,
nikomu se nechci MSTÍT.
Chci se jen VYLÉČIT.

Eliška Tanzer

≡ KNIHA ZLIN

Vyrostla jsem v ghettu

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

 KNIHA ZLIN

Eliška Tanzer

Vyrostla jsem v ghettu – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2022

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Eliška Tanzer
VYROSTLA JSEM V GHETU

Copyright © Eliska Tanzer, 2020
First published as *The Girl from Nowhere* by Mirror Books
Translation © Eva Hermannová, 2021
Doslov © Tomáš Hrustič, 2021

ISBN tištěné verze 978-80-7662-383-5
ISBN e-knihy 978-80-7662-392-7 (1. zveřejnění, 2022) (epub)
ISBN e-knihy 978-80-7662-393-4 (1. zveřejnění, 2022) (mobi)
ISBN e-knihy 978-80-7662-391-0 (1. zveřejnění, 2022) (ePDF)

ELIŠKA TANZER

VYROSTLA JSEM V GHETTU

PŘELOŽILA EVA HERMANNOVÁ

≡ KNIHA ZLIN

PŘEDMLUVA AUTORKY

Slovensko je země nedocenené krásy, kulturního bohatství a historie. Naše tradice, lidové pohádky, a dokonce i jídlo jsou plné barev a radosti. Součástí této historie a kultury jsou i Romové.

Napsáním knihy *Vyrostla jsem v ghettu* jsem Slovensko nechtěla urazit nebo znevážit. Snažila jsem se před světem odhalit pravdu tak, jak ji vnímáme my, Romové. Máme chyby, ale jsme nádherní a lidští. Stejně jako všichni ostatní. Má rodina není stejná jako rodina žijící v našem sousedství, ale my i oni jsme Romové, a proto nás házejí do jednoho pytle.

Byla bych ráda, kdyby Slováci, kteří budou číst tuto knihu, pochopili, že všichni jsme součástí této úžasné země a že minulost, přítomnost i budoucnost Slovenska bude vždy zahrnovat také Romy. Musíme se k nim chovat s láskou a úctou, tak jak si naše skvělá země zaslouží. Naše zvyky a náš jazyk nejsou ve světě tak známé jako zvyky a jazyk jiných zemí, ale spolu, bok po boku, můžeme prokázat sílu

Slovenska tím, že překonáme dlouho trvající propast mezi Romy a Neromy.

V boji s různými životními traumaty a problémy jsem čerpala sílu ze slovenského ducha. Tyto problémy i extrémní násilí jsem překonala tím, že jsem si uvědomila lidskou dobrotu a pochopila, že jednotlivec nebo skupina lidí nereprezentují celou rasu, rod nebo národnost. Trvalo mi dlouho, než jsem na to přišla, ale to úsilí se vyplatilo. Zraňuje mě a ničí, když někdo někoho nesnáší kvůli skutkům příslušníků stejné rasy, rodu nebo národa. Při psaní této knihy jsem ušla kus cesty, hledala jsem sebelásku a smíření se sama se sebou, a abych toho dosáhla, musela jsem se zbavit nepřiměřeného hněvu.

Dlouho jsem měla na Slovensko zlost kvůli tomu, jak Romy zanedbává a jak se chová ke mně a mé rodině. Je to možné pozorovat na místech, kde popisují své pocity a zážitky. Snaha ukázat světu, jak na Slovensku žije má rodina a mnozí další Romové, vedla nevyhnutelně k odsuzování Slovenska. Lidé označují Slovensko jako zemi zlých, bigotních lidí zaslepených předsudky. V dospívání jsem si však uvědomila, že za chování některých jednotlivců není možné obviňovat zemi – vždyť na Slovensku je hodně lidí, kteří mají s Romy dobré sousedské vztahy. Mnoho dalších, kteří nejsou odpovědní za ghetta a rasismus, si to nezaslouží.

V nejistotě, která zamořila politiku v Anglii, cítím stále větší lojalitu ke Slovensku a potřebu bránit ho. V Anglii jsem si vybuodovala vlastní život, získala vzdělání a zcivilizovala se. Ale žít v pohodlí, které jsem si tady vytvořila, a mluvit z této perspektivy o právech Romů nestačí. Anglie mi sice umožnila vzdělání, ale také mě tu obrali o důstojnost a mé tělo. Nemůžu se jen tak dívat, jak ostatní Romové

žijí v chudobě, ve které jsem kdysi žila já, ani na to, jak je na Slovensku krutě odsuzují.

Mým cílem je nadále hledat štěstí a radost v každodenním životě a zároveň se vrátit na Slovensko, abych tam pomohla sjednotit komunitu. Nikoho neobviňuji, na nikoho se nezlobím ani se nechci nikomu mstít. Chci se jen vyléčit.

Chci vyléčit sebe, překlenout obrovskou propast mezi Romy a ostatními lidmi, kteří na Slovensku žijí, a především vyléčit trauma, kterým trpí komunita Romů a kvůli kterému jsou nedůvěřiví, opatrní a v izolaci.

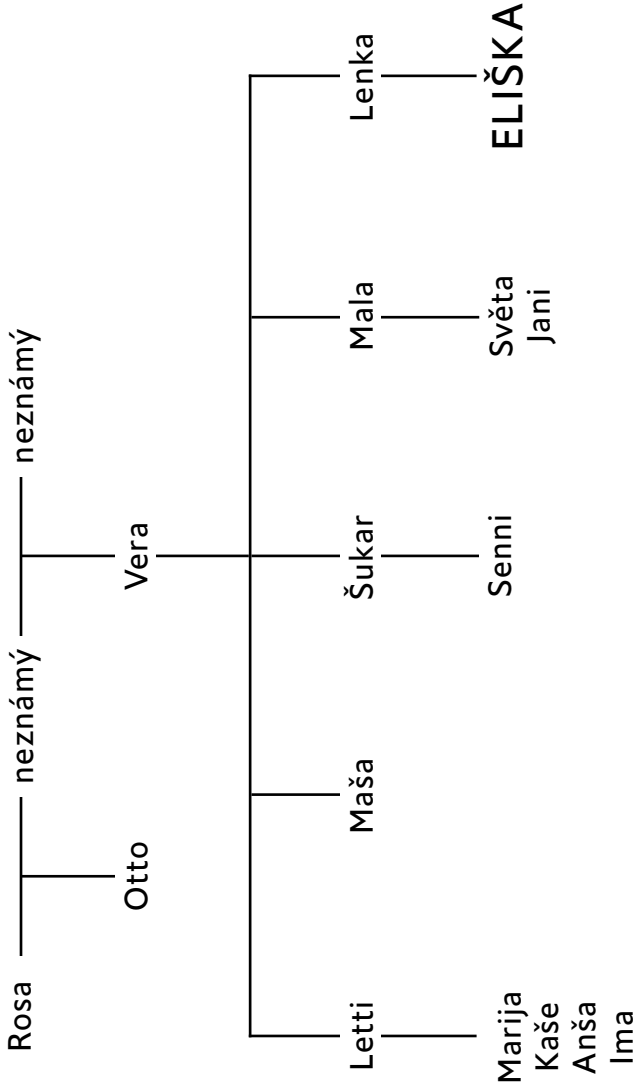
Dobré jméno Slovenska je v rukou jeho obyvatel a touhou každého Slováka a Slovenky by mělo být zachování naší kultury, vítání jiných kultur a život ve vzájemném smíru a harmonii.

Pokud jste teď přesvědčení, že Romové jsou trestem pro vládu, nebo si myslíte, že všichni bílí Slováci jsou rasisté odpovědní za to, v jak otřesných podmínkách mnozí Romové žijí, věřím, že po přečtení mého příběhu změníte názor.

Ráda bych vám připomněla, že jednu věc máme společnou – a tou je láska ke Slovensku.

Eliška Tanzer

Zlatkovi

ZLATKOVI

MÁ DCERA MÁ VĚTŠÍ CENU

Matka a její rodina jsou Romové. Cikáni. Žádné krádeže dětí a tamburíny, jen houževnaté duše a tmavá kůže. Díky hnědým očím a jizvám se jim hodně podobám. Jen nejsem hnědá. Místo tmavého bronzu a zlatého okru má moje pokožka barvu slunečnicového oleje, kvůli nedostatečné výživě v dětství a dlouhodobě nízké hladině železa v krvi má stejný odstín jako Simpsonovi.

Narodila jsem se v devadesátých letech třináctileté dívce jménem Lenka Zlatková. Kdybychom byly postavy z nějakého televizního seriálu, vyrůstaly bychom jako sestry, hluboce bychom si rozuměly a měly bychom společné zájmy. Matka by seděla na zemi, v rukách svírala hrníček s čajem a se zájmem sledovala, jak si lakuju nehty a stěžuju si na kamarádky. Možná bychom spolu chodily i na diskotéky.

Ve skutečnosti to není žádná slast mít mámu starší jen o trošku víc než deset let. V lepším slova smyslu byla přátelským nepřítelem, v tom horším důvodem, proč jsem spávala s kapesním nožem ukrytým pod provizorním polštářem.

Lenka Zlatková byla nádherná. Byla typickým příkladem vzdorů. Namísto toho, aby v těch nejbezútešnějších životních podmínkách vypadala ztrhaně a zpustle, překypovala životní energií. Byla to svérázná výbušná cikánka tak hubatá, že se ani navzdory svým sto šedesáti třem centimetrům nedala přehlédnout. Její husté lesklé vlasy se chovaly stejně rebelsky jako ona.

Raději jí padaly do obličeje, než aby poslušně držely v copech, do kterých si je splétala. Plné rty si zvýrazňovala rudou rtěnkou a krémově hnědé oči černou linkou nanesenou ukradenou tužkou. V kombinaci s divokou hřívou vlnících se vlasů vypadala oslnivě. Moc ráda jsem ji pozorovala, když odpočívala. Sedávala s přivřenými očima, bezmyšlenkovitě houpala nohou vystrčenou z okna a záblesky slunečních paprsků se vesele odrážely od třech zlatých kroužků, které zdobily její dlouhý a u kořene široký nos. V takových chvílích jsem až bolestivě toužila být jako ona. Tak nenuceně krásná.

Fascinovaly mě dokonce i strie, které měla na břichu, nohách, bocích a rukách. Vůbec se za ně nestyděla, takže když jsem o několik let později objevila na svém těle stejné bledé nitky táhnoucí se jako vinná réva, skoro jsem na ně byla pyšná. Jako bychom obě byly součástí téhož stromu, který nás označoval svými dlouhými, propletenými větvemi.

Pobývat v její přítomnosti bylo absolutním protipólem její krásy. Jenom co otevřela pusku a začala z ní vypouštět uštěpačné poznámky a jedovaté urážky, kterými byla pověstná, veškerá vlídnost jejího měkkého zářivého úsměvu byla jako mávnutím ruky pryč. Když se chystala na někoho slovně zaútočit, vypadala vždycky stejně: zvedla levé obočí

nad mírně přivřeným okem a zevnitř skousla spodní ret, přičemž se šklebila tak, že jí byl vidět zlatý zub. Připomínala stočenou zmiji připravující se zaútočit. Když se takhle tvářila, znamenalo to, že si na někoho brousí zuby a chce ho rozbrečet.

Ani já jsem nebyla ušetřena útoků jejího ostrého jazyka – spíš naopak, právě na mně si zkoušela svůj repertoár. To, jak jsem na urážku reagovala já, rozhodovalo, jak často ji použije vůči někomu jinému. Jednou jsem probřečela celé hodiny, protože mi řekla, že vypadám jako ropucha. Druhý den jsem pak viděla sestřenici Svetu plakat u nohou tety Letti, protože jí moje matka řekla to samé. Začaly mi taky téct slzy, coby citlivá duše jsem měla pocit, že to je i moje vina.

Lenka zdědila sklon k hysterickým výbuchům a slovním útokům po své matce. Jako dítě jsem viděla matku a babičku, jak stojí centimetr od sebe a zuřivě po sobě štěkají a pár minut nato se znuděně baví, jako by se nic nestalo.

Se všemi mými tetami se zacházelo tvrdě, ale matka na tom byla nejhůř. Zatímco se její sestry zapojily do „rodinného podnikání“ ve středním až pozdějším teenagerovském věku, moje matka pracovala od svých jedenácti let, protože její matku rozčilovalo, kolik toho snědla.

Matka měla svou kariéru velmi ráda. Lenka Zlatková byla, a bohužel stále je, obchodnicí s mezinárodní působností. Indie, Maďarsko, Rumunsko, riskantní měsíc na Ukrajině a potom zase doma. Byla na mnoha exotických místech, kde za peníze nabízela svoje tělo.

Je totiž prostitutka. Ne s dokonalým účesem a zářivým úsměvem ve stylu Julie Roberts z Pretty Woman, ale s nožíkem ve vycpávce podprsenky, kovovým boxerem ve vlasech

a jizvami po potratech. Je větší šance, že nějakého muže složí k zemi, než že se do něj zamiluje, a to všechno s typickým úšklebkem ve svém hezkém obličejí. Tímto způsobem si obstarala i toho boxera.

V jedenácti letech začala se svou matkou obíhat ulice ve městě i v sousedních městech a nabízet za peníze svoje tělo. Měla velký úspěch u bílých, kteří procesávali ulice a hledali nějakou „cikánskou lásku“.

S radostí vzpomínala, kolik mužů ji chtělo a jak nedokázali vydržet ani než zajdou do nějakého pokoje a nerozpakovali se ji „přetáhnout“ za barákem, v autě nebo v nějaké špinavé uličce plné odpadků. Brala to jako velký kompliment – že tito čistě oblečení muži riskovali, že se umažou, aby se jí zmocnili.

Každé normální jedenáctileté děvče by propadlo zoufalství, matka však ne. O začátku své velkolepé kariéry nevyprávěla často, pokud však ano, mluvila o ní skoro až namyšleně. To, že za ni muži platili, jí dávalo pocit, že něco znamená, proto se tak okatě kroutila při chůzi – něco mezi reklamou na šampon a tanečním vystoupením –, pohazovala vlasy a vlnila se v bocích.

Bylo by nespravedlivé tvrdit, že za výbušnost našeho vztahu mohla její práce. Moje sestřenice měly se svými matkami navzdory této profesi nádherný vztah. Tou trpkou výbušnou směsí bylo to, že jsem žila ve vlastním světě, kam jsem utíkala před realitou, a matčin hněv vůči mně.

Čím jsem byla starší, tím byly její slovní útoky prudší. Nejednou mi řekla hrozné věci. Vždycky jsem tušila, že to nemyslí úplně vážně – kruté vyhrožování a divoké rozhazování rukama byl jen způsob jejího projevu. Typické teatrální chování cikánské matky.

„Jednou ti ten tvůj jazyk vyřežu.“

„Měla jsem tě ze sebe vyrvat hned, jak jsi mě začala vysávat. Ty pijavice!“

„Jediné, co na tobě má nějakou cenu, je ta tvoje úzká dírka!“

Nakonec mě její divoké výpady přestaly šokovat a přestala jsem se kvůli nim trápit. Podmínky, ve kterých jsme žily, nás proti podobným útokům dokonale zocelily. Každý den jsme byly terčem těch nejhorsích rasových poznámek, jaké si člověk dokáže představit, takže po určité době jsme se naučily nelapat po dechu a necouvat před jejich prudkostí, ale jen obrátit oči v sloup a povzdechnout si nad nedostatkem nápaditosti.

Náš vztah byl takový: matka řekla nějakou zlomyslnou kravinu, já jsem se buď rozbřečela, nebo jsem jí na to něco uštěpačně odsekla a za pár hodin jsme o ničem nevěděly.

Na výprask jsem ale tak snadno zapomenout nedokázala.

Jako to ráno, kdy si při tanci na dvoře olejovala vlasy, a jak mě mlátila botou, když jsem se po ní opičila. Musím přiznat, že někdy mě bila oprávněně. Ačkoliv jsem byla zpomalená, nebyla jsem plaché dítě a určitě jsem nebyla poslušná. Půlku dne jsem fantazírovala a vymýšlela si různé příběhy a tu druhou půlku mě sestřenice zatahovaly do rvaček nebo krádeží.

Kradla jsem však jen jídlo. Ráda bych napsala, že jsem vždycky vzala tolik, abych nasýtila svoje vyhladovělé podvyživené tělo. Pravda je ale taková, že namísto chleba a vody jsme kradly čerstvé křupavé rohlíky a vychlazenou kofolu.

Prala jsem se, protože jsem po otci zdělila bojovnost a po matce ostrý jazyk – dost blbá kombinace. Líbilo se mi honit malé bílé děti, které měly dost odvahy na to, aby

vykoukly zpoza rohu a křičely na nás „Potkani“, „Už si pro vás jdou nacisti“ nebo „Dobrý cikán je mrtvý cikán!“. Ještě dneska se musím smát, když si vzpomenu, jak se zatvářily, když odněkud vyběhl hlouček špinavých, tmavých cikáňat, v ruce doma vyrobené praky a kapsy plné kamínků, a zaútočil na jejich nohy bílé jako mléko.

Takže určitě byly chvíle, kdy jsem se dokázala vzpamatovat jen díky matčiným žabkám. Byly však i takové chvíle, kdy to matka se svojí obuví přehnala. Mlátila mě bez ohledu na to, jestli to bylo za trest, že jsem něco štípla nebo se porvala, nebo jsem jen příliš rychle seběhla schody nebo se hlasitě zasmála. Jednou jsem nechtěně převrátila malý kastrolek s olejem, který si sedíc na zemi vtírala do vlasů a propěvovala si přitom písničku, kterou zaslechla ten den na trhu. Prudce vykulila oči jako posedlá a jen co mě zmerčila, rozzuřila se do nepřičetnosti. Vstala s rukama stále ve vlasech a pak mě začala honit. Vytahala mě za cop a vypleskala tak silně, že mi ještě pár hodin nato brněl obličej. Křičela a vyčítala mi, že „nohy nemám po ní, ale že jsem zdělila otcovy ploutve“.

Jako vždycky po takových to hloupých roztržkách jsem se stáhla na tiché místo, lehla si na zem a postěžovala si mračkům, které se konejšivě proháněly nade mnou. Velmi živě jsem líčila podrobnosti hádky a prudce přitom gestikulovala. Ale vyústění jsem měnila. Místo toho, abych je zakončila slovy „a teče mi krev, protože jsem dostala výprask“ jsem obláčkům řekla „a potom jste mě zvedly k sobě a společně jsme letěli tak rychle, až se mi celý výprask vykouřil z hlavy“. Toto upravené žalování mělo léčivé účinky. Dávalo mi uspokojivý pocit objetí, po kterém jsem toužila, kdykoliv mi matka připomněla, jak jsem nechtěná.

Nikdy jsem se matce nepostavila na odpor ani ji neuhodila. Ani tehdy, když mě za vlasy tahala do schodů, ani když mě bila po nohách kousky třísek na podpal anebo mi zarývala prsty přezdobené prsteny do tváří. Nikdy jsem se nebránila. Předpokládala jsem, že když ji nechám, dříve přestane. Někdy se zdálo, že ze mě vymlátí duši, pak mi zničehonic dala pusku na čelo a, mumlajíc si něco pro sebe, odešla z pokoje. Když se uklidnila, často jsem za ní šla, abych jí její chování vytkla, ale k modřinám a fyzické bolesti se přidala ještě ta duševní.

„Co když mě jednou zabiješ?“

„Můžu si s tebou dělat, co mě napadne. Ale švábi mají tuhý kořínek.“

„Pche, tak to je jasné! Když mě biješ, nekontroluješ se. Jsem přece tvoje dítě!“

„Jsi ještě panna, nebo ne? Tak to jsem lepší matka, než byla ta moje.“

Obvykle jsem to vzdala, ale když jsem byla dost daleko, aby mě už neslyšela, hádala jsem se s ní dál. Někdy jsem se k tomu výprasku vracela ještě několik hodin poté, co jsem si v hlavě párkrát přehrála všechny argumenty.

Abych se vyhnula slovním políčkům a nemusela trávit zbytek dne omíláním si hádky v hlavě, naučila jsem se jednoduše držet jazyk za zuby.

Na mé dvanácté narozeniny už musela vzpomínka na předchozí hádky podle všeho vyblednout, protože jsem se rozhodla, že jí vyctu, jak neustále chybí na mých oslavách. Píšu oslavách, ale bylo to jen setkání příbuzných natlačených v malé místnosti, kde oni tancovali a popíjeli, zatímco já jsem žvýkala kousek klobásy velký jako stará pětikoruna namísto běžně velkého kousku tehdejšího dvacetihaléře,

a snažela, jak mě všechny tety štípaly do tváří. Poté co jim laciný alkohol stoupl do hlavy, vyhnaly děti ven a začaly si říkat oplzlé příběhy, pisklavě se smát a opile po sobě pokřikovat.

Když jsem vešla do pokoje, matka si právě uvazovala šátek kolem brady – nosila ho proto, aby dráždila babičku, kterou to pohoršovalo, protože matka byla svobodná – a kouřila přitom něco s vůní máty, což ještě více dráždilo můj stažený žaludek. Sebrala jsem odvalu a zhluboka se nadechla.

„Takže... PročJsiKaždéMojeNarozeninyNěkdePryč? Je-ToJenJednouZaRok, AleTyNikdyNepřijdeš...“ vyhrkla jsem.

Odmělčela jsem se, abych se nadechla a pokračovala, zatímco ona si dál uvazovala šátek, jako bych tam ani nebyla.

„NemášMěRáda...“ Matka si povzdechla a zvedla ruku na znamení, abych přestala mluvit.

„Jsi už úplně blbá? Nežvaň tak, když jsi venku. Lidi si pak myslí, že jsem chlastala, když jsem tě čekala. Idiotko.“

Tato scéna byla mnohem dojemnější, když jsem si ji hodinu předtím přehrávala v hlavě, ale najednou jsem měla pocit, že bych se jí měla omluvit za to, že dělám problémy. Proč mají takové situace mnohem lepší průběh v představách? To jsem si opravdu myslela, že se v ní něco zlomí a začne mi vyznávat nehynoucí lásku?

Matka si zkrřížila paže na prsou, otočila se ke mně a podívala se na mě přimhouřenýma očima. „Eliško, dneska mě nerozčiluj.“

„Dobře, mám přijít zítra?“ vyhrkla jsem.

„Ty si pořád myslíš, že jsi citlivější než my ostatní. Moje matka je už jednou nohou v hrobě a doteď mi neřekla, že mě má ráda bez toho, aniž bych jí nejprve nemusela odevzdat

svazek bankovek. Buď vděčná, že aspoň čekám na tvoje první krámy, než tě vyženu na ulici. Pořád mě jenom števš. Kupuju ti jídlo a nechávám tě dělat si, co chceš. Když jsem já byla ve tvém věku, starala jsem se o polovinu chlapů v téhle posrané díře. Běž za otcem, uvidíme, jestli se u něj budeš mít líp.“ Přeměřila si mě od hlavy k patě a dodala: „Jasně že budeš! Bude se tvářit, že jsi jeho hospodyně nebo holka, se kterou šuká, namísto toho, aby před kamarády přiznal, že smíchal svoji čistou bílou krev se špinavou cikánskou. Je lepší s náma šukat, než se o nás starat. Ničema. Kdybych někdy přišla na oslavu tvých narozenin, musela bych si zakrýt obličej a naříkat, jak jsi mě zničila. Žádný cikán z okolí nebude živit poloviční gadžovku.“

Do háje. Ačkoliv jsem neměla šajnu, jak se tehdy muži chovali, byla jsem si jistá, že žádný by se neoženil s bezostyšnou prostitutkou bez ohledu na to, jestli mě měla, nebo ne. Ale podle Lenky Zlatkové jsem já byla ten důvod, proč nebyla šťastně vdaná za boháče a nežila v nádherném domě s velkou zahradou.

Nevím, jaká hvězda by se z ní stala, kdybych se nenarodila, ale očividně žila v neochvějném přesvědčení, že jsem jí překazila všechny životní plány. Její výčitky bych pochopila, kdyby mě vychovávala, jak se na matku sluší a patří, ale vychovávali mě všichni, jen ne ona. Vychovávala jsem se sama. Vychovávaly mě sestřenice. Do prdele, i potkani v naší ulici mě vychovávali víc než Lenka.

V jedné věci ale měla pravdu. Babička jen velmi sporadicky dávala najevo nějaké city, takže jsem asi měla štěstí, že můj vztah s matkou byl navzdory mnoha úskalím hlubší než znuděné „mám tě ráda“ po převzetí ruličky bankovek vydělaných celodenním roztahováním nohou.

S otcem měla taky pravdu. Kdybych za ním přišla a řekla, že u něj budu bydlet, buď by umřel smíchy, nebo mě shodil z Rakotzbrücke (*taky Ďáblův most, který se nachází nedaleko vesnice Kromlau v Německu, pozn. red.*) a šel si po svých.

Vypadalo to, že matka je připravená spustit dlouhou tirádu pokaždé, když mě vidí. Často jsem přemýšlela, jestli si ji dopředu nacvičuje nebo prská tolik žluče bez přípravy. Možná to byl mix obojího. Stejně jako všichni Zlatkovi ani matka neuměla číst a psát, takže si všechny pocity namísto v deníku uchovávala ve zvláštní části mozku, kde čekaly na malou jiskru. A bůh pomáhej tomu, kdo pak před ní stál.

Její výstupy a výhrůžky smrtí nebyly žádná slast, ale měla jsem je raději než její nejbáznivější řádění.

Asi od deseti let jsem si pod provizorním polštářem schovávala něco ostrého na svou obranu. Matka se jednou opila – byl asi čtvrtek nebo hvězdy příliš jasně zářily nebo viděla červené auto –, v každém případě se opila tak, že potřebovala pomoc, když vycházela schody do tetina bytu, ve kterém jsem spala spolu se svými sestřenicemi. Marija především vytáhla z nějaké popelnice koberec a teď jsme se jím přikrývaly. Matka se vpotácela dovnitř a nohou mi několikrát štouchla do hlavy. Pootevřenýma očima jsem viděla neupraveného chlapa, kterému z košile rozepnuté do půlky hrudníku vylézaly husté světlé chlupy. Vypadal jako ten otrapa, který vždycky po skončení vyučování sedával na autobusové zastávce ve městě. Při pohledu na tři zablácená děvčata choulící se k sobě pod špinavým kobercem začal matčin společník málem slintat. Nesnáším pedofily stejně jako každý jiný člověk, ale proč si tihle otrhaní chlapi myslí, že se k nim malé holky pohnou? Z těch jejich nároků se mi zvedají mandle. Kdyby si aspoň dali tu práci a trošku se upravili.

Matka se klátila ze strany na stranu a snažila se přepočítat hrst drobných, které od něj dostala. Slyšela jsem, jak v pravidelných intervalech naráží ramenem do dveří. Pevně jsem přivřela oči a snažila se ignorovat matčinu nohu, kterou mě štouchala do hlavy, když vtom zapištěla: „Cože? To je všechno? Do prdele, je ještě panna! Musíš přidat! Moje dcera má větší cenu! Vždyť i já dostávám víc! Je úplně nepoužitá! Můžeš si s ní dělat, co chceš, vůbec nic neumí! Co to má kurva znamenat?!“ Chlapa její opilecký vriskot vylekal, a když se nad námi ozval lomoz, vzal nohy na ramena. Díky uražené matce druhý den všichni věděli, co se stalo. Hlasitě si stěžovala na „lakomé svině“. Když byly ostatní děti venku, vzala si mě teta Letti stranou, chytila mě kolem ramen a podala mi nabroušený pilník na nehty. Řekla mi, abych ho nosila ve vlasech nebo si ho schovala pod polštář. Věděla jsem, že jsem ten pilník dostala pro případ, že by někdo zaplatil tu správnou očekávanou sumu. Nikdo matce otevřeně nic neřekl. Bylo těžké čelit její povaze. Rozzlobit si Lenku Zlatkovou mohlo skončit jen několikerým způsobem a každý z nich zahrnoval její typický pohrdavý úšklebek.

Některé jiné ženy, šlapající chodník stejně jako ona, mou matku nesnášely kvůli její zálibě ve vydírání ženatých mužů. V soudržném a úzkém kruhu sexuálních pracovníků musíte být opravdu příšerná, abyste se stala vyvrhelem. Ale Lenku to netrápilo. Měla sestry, nepotřebovala kamarádky. Nikdy nikoho nepovažovala za přítele – jen za někoho, koho může využít.

Matka měla ve zvyku sbírat od některých slabošských a stydlivých zákazníků levné šperky. Buď jim je nenápadně ukradla, když byli v povznesené náladě, nebo jim je jednoduše okatě vzala. Díky pohledné tvářičce a hezké postavě jí toho hodně prošlo. A díky zastrašování ještě víc.

I moje tety se s ní nerady hádaly. Nepochybně by jí to kterákoliv z nich natřela – nebylo by to snadné, ale předpokládám, že by to zvládly. Nestálo jim ale za to, aby musely být do konce života ve střehu, kdy se jim matka pomstí.

Navzdory své malé výšce byla obávaná rváčka. Matně si vzpomínám, jak téměř srazila k zemi mého nacistického otce a pouličního rváče. Když na ni v takových okamžicích myslím, jsem na ni trošku pyšná. Stalo se to, když sem otec přijel na víkend kvůli nějaké náckovské sračce. Uviděl nás s matkou ve městě a všichni tři jsme v jeho pronajatém autě odjeli zpátky do Drovane. Cestou po sobě řvali směsicí tří jazyků – němčiny, slovenštiny a romštiny –, měla jsem pocit, jako by v autě probíhala death metalová Eurovize. Matka to jako vždy přehnalala a s úsměvem na tváři ze sebe chrlila jednu nadávku za druhou. Otec nikdy neměl velký smysl pro humor a velmi se ho dotklo, že se mu posmívá cikánská holka. Natáhl ruku, chytl matku za vlasy a prudkým pohybem jí silně bouchl hlavou o palubní desku.

V duchu jsme se připravovala na náрек. Matka se namísto toho narovnala, lehce si přihladila vlasy, utřela si hřbetem ruky tvář a rozesmála se. „Pche, ty bílý čuráku. Na víc se nezmužeš?“ Potom se k otci natočila a vrazila mu do zubů pěst ozdobenou prsteny. Byla jsem touhle reakcí ohromená. Určitě jsem se tvářila stejně jako otec, jen jsem nebyla tak zakrvavená. Zíral na ni, zatímco ona si upravila šátek a natáhla se dozadu, aby mě pohladila po koleně a uklidňujícím hlasem řekla, že brzo budeme doma. Od té doby se ji už nikdy nepokusil praštit. Myslím, že se jí podvědomě bojí. Většinou se jen mračí a během hádky se snaží odvracet obličej, zatímco ona s ním zametá. Stejně se chová, když je se svými dalšími ženami.

Matka byla malicherná, a když měla pocit, že jí někdo ublížil, vždycky našla způsob, jak se pomstít – ať už to bylo tím, že se vyspala s manželem, bratrem nebo otcem dotyčné ženy, nebo člověka uhodila šutrem do obličeje. Moje tety si očividně dávaly pozor na šutry, protože ani jedna nebyla vdaná a u Zlatkových žádní muži nebyli – mimo jednoho mrtvého bratrance a dalšího, který se jmenoval Kaše a byl ve vězení. I když se matka chovala bezostyšně, měla svoji hranici a tou byl incest.

Bratranec Lukáš zemřel dva roky před mým narozením. Říkali, že to byl můj bratr a dlouhé roky jsem tomu věřila, než jsem si jednou uvědomila, že matka mě porodila ve třinácti, dohájí, tak jak mohl být Lukáš, který zemřel dva roky před mým narozením jako šestnáctiletý, její syn? Nebylo to možné, jedině že by ho porodila v předešlém životě a přišla si pro něj v tom dalším jako Lenka Zlatková. Představte si, že je vám dvacet, a uvědomíte si, že váš mrtvý „bratr“ byl starší než vaše matka, když zemřel, a s tím nejtrapnějším pocitem telefonujete do obchodu nedaleko vašeho domu a prosíte prodavačku, aby někoho poslala pro některou ze Zlatkových. (Píšu obchod, ale ve skutečnosti se jednalo o plechovou boudu s telefonem, několika flaškami slivovice, cigaretami a pančovanou vodkou. Majitelkou obchodu ale byla milá cikánka, která vždycky dovolila mojí rodině zavolat mi, nebo jim šla vyřídit můj vzkaz.)

Když přišla k telefonu teta Mala, zeptala se, co se děje tak důležitého.

„Lukáš nemohl být můj bratr. Byl přece starší než matka, když zemřel!“ Měla jsem pocit, že moje IQ kleslo ještě níž.

„Eliško, to myslíš vážně? Eliško... Eliško. Prosím, řekni, že to nemyslíš vážně!“ Neslyšela jsem nic, jen dvojí chrčení,

náš rozhovor očividně poslouchala i majitelka obchodu. „Lukáš, ať odpočívá v pokoji, byl *můj* syn, ale oba jsem vás kojila. Ty a Jani jste stejně staré, a protože jsem měla mléko, když ses narodila ty, Lenka mě donutila, abych kojila i tebe. Ji to příliš bolelo. Eliško, co tě to v těch anglických školách učí? Ty hloupoučká! Říkali jsme vám bratr a sestra, protože jsem vás oba kojila!“ V tu chvíli už se obě chichotaly, a tak jsem se raději rychle rozloučila a zavěsila.

Vím, jak to zní. Lidé musí být překvapení, že mi to nikdy nedošlo. Ale nebyla jsem příliš bystrá, především tehdy ne. Obě strany rodiny říkaly, že jsem jako „náměsíčná“ a každé slovo, které matka a tety řekly, jsem brala doslova. I když jsem matku konečně přestala poslouchat, stále jsem se držela toho, co řekly tety nebo babička. Všemmu jsem věřila. Neměla jsem důvod nevěřit. Jednoduše jsem žila v přesvědčení, že jsem měla bratra, který dělal problémy a někdo ho zabil. Aspoň jsem se nakonec dověděla pravdu, ačkoliv jsem se u majitelky obchodu navzdýcky zapsala jako tupec.

Během dětství jsem také věčně poslouchala, kolik peněz jednou matce vydělám. Kam až moje paměť sahá, snažila se mi to, co dělá, vždycky vykreslit v tom nepřitažlivějším světle. Musím připustit, že občas jsem měla ráda pozornost, kterou si matka získala, když domů přinesla hromadu bankovek a špinavých mincí. V takových chvílích byla miláčkem svojí matky i její matky.

Často mě předváděla kamarádkám a chlubila se, jak budu žádaná. Byla jsem nacpaná v malém pokoji s matkou a jejími sestrami, které zpívaly lidovky a potom hned přisprostlé písničky. Tancovala jsem uprostřed místnosti a matka se plácala do stehů, až jí cinkaly náramky. Nohou mi nadzvedávala sukni, aby všechny viděly moje vybledlé

roztrhané kalhotky a mohly se mi smát. No a co – aspoň jsem nějaké měla. Matka se chovala, jako by díky kalhotkám byla její vagína nějak chráněná, pod heslem. Podle ní prý odrazují „zákazníky“.

Takhle jsem tančila před ženami několikrát za měsíc už od útlého věku. Matka mě naučila házet boky na jednu stranu a vlasy na druhou. Byla jsem dobrá žačka, jen jednou jsem onemocněla, takže jsem se nemohla naučit břišní tanec, který mi chtěla předvést. Stala se ze mě nejlepší tanečnice v rodině dřív, než jsem ze sebe dokázala vypravit souvislou větu. V těch vzácných chvílích na mně hleděla se samolibou pýchou, která se jí rozlévala po její sladké hnědé tváři. Seděla s mírně vztyčenou hlavou a povytaženým obočím a spokojeně se šklebila, zatímco bylo slyšet výkřiky: „Podívejte se, jako malá Lenka! Tancuje jako její matka! Eliška je jedinečná! Podívejte se, jaká je světlá! Dostaneš za ni dvakrát tolik! Představ si, kolik se jich pohrne, aby ji mohli přetáhnout jako první!“ Tehdy jsem ještě nevěděla, co to slovo znamená, ale byla jsem pyšná, že jsem pro matku něčím výjimečná, proto jsem se postavila tak, jak jsem to viděla u ní: s jednou rukou v bok a mírně nakloněnou hlavou. A prsty druhé ruky jsem si kroutila jeden z copů. Když mi matka dala pusu na čelo a nazvala mě *miláčkem*, celá jsem se rozzářila. Hluboko uvnitř jsem věděla, že je na mě hrdá jen proto, že jsem jí připomínala sebe samu – Lenka nemá nikoho raději než sebe. Nevzpomínám si, že by se na mě od té doby někdy podívala se stejnou láskou.

SOVĚTSKÁ BÍDA A CINKAJÍCÍ TAMBURÍNY

Fascinuje mě, jak je slovo cikán vnímáno na Západě. Jednou jsem se zeptala jakési holky, proč si říká cikánka, když jí v těle nekoluje romská krev, a ona odpověděla: „Pro mě slovo cikán neznamená rasu, ale jen oblibu v toulavém a svobodném životě.“ Málem mě kleplo. Svobodný život. *Svoboda*. Ráda bych věděla, kde jsou cikáni „svobodní“. Určitě ne tam, kde reálně žijí. Určitě ne tam, kde jsem vyrůstala já – na Slovensku.

Hlásit se k cikánům nebyla vždycky taková móda. Určitě existují divní vyznavači jógy, kteří kouří trávu, přesouvají se z pronájmu do pronájmu (obvykle kvůli neplacení nájemného), neradi se pravidelně myjí, a proto si říkají cikáni. Ale skuteční cikáni jsou lidé, kterým se společnost snaží ze všech sil vyhýbat. V kontinentální části Evropy byste museli lupou hledat někoho, kdo by se ochotně vydával za jednoho z nás, proto se usmívám, jak moc se Angličanům tahle myšlenka líbí. Čistá, neposkvřená děvčata s lesklými příčesky a dokonale nalíčenou tvář si hrdě říkají cikánky,